

Jykevä teos Jyväskylästä

Janne Haikari & Sofia Kotilainen: Opettajuuden mallia. Jyväskylän normaalikoulu 1864–2015. Jyväskylän normaalikoulun julkaisuja 15, Jyväskylän yliopisto & Jyväskylän normaalikoulu 2016. 912 s. ISBN 978-951-39-6729-1

Jyväskylän normaalikoulun uutta historiaa ei pidä ottaa liian kevyesti käteen, vaan teoksen lukeminen on aloitettava heti kaksin käsin tukevalla otteella. Jyväskylän yliopiston Historian ja etnologian laitos sekä Jyväskylän normaalikoulu ovat yhteistyössä tuottaneet todella muhkean historiateoksen koulu- ja koulutushistoriasta kiinnostuneille. Tämä on merkittävää, koska erilaisten kouluja koskevien ammattimaisesti laadittujen historiateosten määrä on vähentynyt. Suurin syy kirjojen julkaisemisen vähenemiseen lienee raha, mutta myös koulujen nopea muutosvaihti ja pitkienkin traditioiden unohtuminen. Koulujen oma historia ei ole arjessa useasti etusijalla, vaan se on jäänyt muunlaisen yhteiskunnallisen toiminnan ja jatkuvien uudistusviihureiden jalkoihin. Myöskään kasvatusta ja koulutushistoria ei ole viettänyt kovin kukoistavia päiviä viime aikoina, vaikka sille olisi tilausta erityisesti tässä ajassa, jossa menneisyyden hyvät ja menestyksekkäät piirteet unohtetaan usein uudistusten kiihkeässä virrassa.

FT Janne Haikarin ja FT Sofia Kotilaisen kirjoittama teos on käänteentekevä, sillä se käsittelee perusteellisesti muuallakin maailmassa arvostetun suomalaisen koulun ja opettajakoulutuksen historiaa sen syntysijoilla 1860-luvulta lähtien aina näihin päiviin asti. Tutkimus antaa kehysten myös suomalaisen kansakoulun, peruskoulun ja lukion historialliselle kehitykselle autonomian ajalta nykyhetkeen. Näin laaja kirja ja tutkimus tarvitsee taustalle monia muitakin henkilöitä. Näistä on varmasti hyvä mainita Jyväskylän normaalikoulun johtava rehtori Pekka Ruuskanen ja tutkimusta johtanut historian professori Jari Ojala, jotka kummatkin ovat olleet avainasemassa hankkeen onnistuneessa toteutumisessa. Heidän lisäksi merkittävä rooli on ollut professori Petri Karosella, historiatoimikunnalla sekä muilla hankkeeseen osallistuneilla, koska työ on vaatinut toteutuakseen vuosia.

Hyvän tutkimuksen toteutumiseksi tarvitaan aina oikea tahtotila. Jyväskylässä onnistuttiin saavuttamaan jyhkeä ja esimerkillinen historiateos esikuvaksi myös muille kouluille tulevia historiahankkeita varten. Toivotavasti tämä toteutus löyhentäisi useiden muiden koulujen ja kuntien rahahanoja. Yhä edelleen monelta merkittävältä koululta puuttuu oma historiateos tai matrikkeli. Kouluhistoriahankkeissa on kysymys yhteis-

kunnallisesti merkittävästä toiminnasta ja koulutuksellisesta itseymmärryksestä, koska suomalaisen yhteiskunnan hyvinvoinnin perustus on yleissivistävässä koulutuksessa ja sen toimivuudessa. Kouluhistoriat sijoittuvat lisäksi tärkeään rooliin suku- ja henkilöhistorian tutkimuskontekstissa.

Haikarin ja Kotilaisen tutkimus etenee luontevasti kronologisena kokonaisuutena. Tarkoituksena ei ole vaatia lukijaa perehtymään koko kirjaan yhtäjaksoisesti, vaan koulun pitkä historia antaa tilaa tutustua juuri itseä kiinnostavaan aikakauteen. Sisällöltään helppolukuisena koko kirjan lukeminen ei ole kuitenkaan mahdotonta, jos on kiinnostunut aiheesta. Teoksen fyysistä käsittelyä olisi voinut tietenkin helpottaa julkaisemalla kirja kahtena niteenä, mutta sinänsä yksi muhkea nide jää lukijan pidempiaikaiseen muistiin tai teos huomataan varmasti kirjahyllystä.

Kirjan vahvuutena on selkeästi sen eri aikakausiin perustuva syvälinen käsittelytapa. Usein lukijana ärsyyntyy monien historiateosten tutkimuksellisesta pinnallisuudesta ja heikosta lähdepohjasta. Tästä ei voi Haikaria ja Kotilaista moittaa, koska heidän tutkimustyönsä nojaa laajaan ja monipuoliseen aineistoon. Jo pelkän lähdeaineiston kokoaminen on vaatinut runsaasti aikaa. Tämä näkyy myös lopputuloksen onnistumisena. Lisäksi koko tutkimuksen ansioksi voidaan lukea se, että se ei lankea kiiltokuvamaisen yrityshistorian linjoille. Julkaistu tutkimus antaa rehellisen kuvan koulun heterogeenisestä opettajakunnasta ristiriitoineen sekä oppilaiden ja auskultanttien eli opettajajarjoittelijoiden edesottamuksista tai valtiovaltan ylisuurista vaatimuksista. Koulu ja sen historia rakentuu aina ihmisten varaan heikkouksiin ja vahvuuksiin. Rehtorien kohdalla on antoisaa luettavaa, kun lukee esimerkiksi Sakari Helteen rehtorivaiheita ja johtamistapaa. Tästä voidaan havaita koulutyön inhimillisuus ja kasvatuksellinen rakennustyö monissa arkipäivän tilanteissa.

Uusi tutkimus perehtyy koulun alkuvaiheisiin Cygnaeuksesta lähtien. Koko koulun rakentuminen harjoittelukouluksi rakentuu kirjan sivuilla vaihe vaiheelta. Kerronta lähtee liikkeelle mallikoulusta ja sen ideasta, kunnes edetään jo vakiintuneen seminaarin vaiheisiin. Lopulta päädytään nykyiseen normaalikoulurakentamiseen. Koulua on rakennettu ja laajennettu sukupolvelta toiselle. Joka hetkessä on havaittavissa, että koulu on ollut ympärillä olevan yhteiskunnan ja sen vaatimusten vanki. Se on ollut ulkopuolisen tarkkailun alla ja sille on asetettu ajasta riippumatta yhteiskunnallisia vaatimuksia ja velvoitteita. Tästä huolimatta rehtorit, opettajat ja koulu ovat pystyneet säilyttämään

myös omassa toiminnassaan melko vahvan autonomian opetuksen ja opetusharjoittelun kehittämisessä. Normaalkoulujen vahvuus harjoittelukouluina on niiden moninaisuus alakoulusta lukioon, koska kouluissa kohtaa kasvatustiedetaustaiset luokanopettajat ja monilta tieteenaloilta valmistuneet aineenopettajat. Normaalkoulut ovat siten yliopistojen monitieteisimpiä yhteisöjä.

Teoksesta tekee myös arvokkaan kokonaisuuden se, että läpi koko kirjan on käytetty valtava määrä valokuvia aivan varhaisimmista ajoista nykyhetkiin. Kuvien sijoittelu on usein persoonallinen, mutta joidenkin kuvien kohdalla olisi toivonut käytettävän tilaa koko sivun verran. Kuvat ovat selkeitä ja informatiivisia hyvin omasta ajastaan kertovia kokonaisuuksia. Monipuolisuutta kuvaa myös se, että kuvituksena on käytetty kuva-aineisto antaa viipyileviä välähdyksiä koulun ja opettajakoulutuksen arjesta sekä välillä juhlistakin useista erilaisista näkökulmista. Näitä kuvia on aina vanhasta virkkuukoukusta luokkakuviin, oppilaista ja opettajista, rakennuspiirustuksista, rakennuksista, leh-tileikkeistä ja asiakirjoista.

Valokuviissa vilahtelevat niin ikään jo kadonneita koulutushistorian ja kouluarkkitehtuurin piirteitä, koska monet kuviissa näyttäytyvät opetusvälineet tai luokkainteriöörit ovat jääneet unholaan jo vuosikymmeniä sitten. Sivuilta nähdään eri koulutoimijoiden pukeutumishistoriaan liittyvät muutokset hyvin kattavasti. Valokuvat kertovat sivujen edetessä voimakkaan näkemyksen siitä, miten koulu on yli sadassa vuodessa muuttunut monella tavalla 1800-luvulta näihin päiviin. Lukuisat asiakirjasimerkit henkivät ajan ja arvojen sekä työtapojen muuttumista koulussa. Perusstrukturi koulussa ja oppimisessa ei ole kuitenkaan muuttunut, vaikka siihen haluttaisiin nykyisin uskoa yhä enemmän. Teoksen loppuun on laadittu taulukoita ja luetteloita. Ne ovat hyvät oheisaineisto, kun tutkii ja lukee varsinaista tekstiä, koska taulukoista saa selville keskeisiä kehityslinjoja esimerkiksi oppilasmääristä. Lopun henkilöhakemisto tekee kirjasta käyttökelpoisen, vaikka pieniltä lipsahduksilta ei ole vältytty, Miili Airilan nimi on esimerkiksi muuttunut hakemistossa ”Miili” Airilaksi.

Tätä tutkimusta ei voi kuitenkaan päästää näin vähällä, vaan koko teoksen kohdalla olisi toivonut sen asettautumista enemmän erityisesti Jyväskylän – Suo-

men Ateenan – yhteyteen. Nyt lukijalle jää tuntu, että seminaari ja myöhempi Norssi oli suljettu yhteisö Jyväskylän kaupungin keskellä ilman yhteyksiä toisiinsa. Varsinkin seminaarinlehtorit ja heidän puolionsa olivat aktiivisia Jyväskylän kaupunkielämän kehittäjiä ja toimijoita, koska he edustivat epäilemättä kaupungin koulutuksellista, aatteellista, uskonnollista ja joskus myös poliittista eliittiä. Opettajakunta oli siten rakentamassa tulevaa koulu- ja yliopistokaupunkia hyvin tomeralla otteella. Opettajat vaikuttivat myös aktiivisesti Jyväskylän ulkopuolella oman tieteenalansa hui-pulla julkaisten esimerkiksi tutkimuksia, istumalla erilaisissa komiteoissa tai muissa pyrrinöissä. Seminaari saattoi olla myös astinlauta parempaan virkaan.

Suur-Suomen koulut -kirjan julkaiseminen seminaarin piirissä on hyvä osoitus siitä, että koulu kulki aikansa aatteiden ja ajatuksien johdattamana. Näin koulu kulki ennen tätä ja sen jälkeen, koska se oli vahvasti sidoksissa aikansa arvoihin ja yhteiskuntaan. Opettajat kokivat eri vuosikymmeninä jotkut oman aikansa asiat merkittävinä tarttuen kynäänsä tiukallakin otteella, vaikka se myöhemmistä sukupolvista saattaa tuntua näiden tekstien perusteella joskus sopimatomalta. Koulu on väistämättä kulkenut samaa tietä Suomen kanssa.

Kirjan laajuus olisi kaivannut loppuun englanninkielisen yhteenvedon lisäksi ehkä noin 5–10 sivun suomenkielistä tiivistelmää koko kirjan tutkimustulosten ja koulun historian päälinoista. Tämä olisi helpottanut lukijaa saamaan kokonaiskäsityksen kirjan sisällöstä. Nyt Jyväskylän seminaarin ja normaalkoulun pitkät kehityshistoria ja punainen lanka jää monien sivujen kerrostumiin.

Jyväskylän normaalkoulusta ja sen historiateoksesta huomataan, että menestyvä koulu perustuu vahvaan traditioon ja historiatietämykseen. Mainetta niittäneissä ja tunnetuimmissa kouluissa perinteet ovat hyvin vahvat eikä menneisyyttä piilotella, vaan sitä tuodaan rohkeasti esille arkipäivässä ja juhlissa. Koulujen menneisyyttä kannattaa esitellä myös seuraaville sukupolville, koska silloin myös nuoremmat ikäpolvet kokevat yhteenkuuluvuutta omaan kouluunsa ja yhteisönsä. Tässä mielessä Jyväskylän normaalkoulun historiateos antaa jyrkän perustan siirtää suomalaisen koulu- ja opettajakoulutuksen historiaa myös nykyisille ja tuleville sukupolville.

MARKKU KUORILEHTO, LEHTORI, FL, TM
OULUN YLIOPISTO